

Культура і Побут

№ 41

Неділя, 22-го листопада 1925 р.

№ 41

Чергове питання бібліотечної політики.

Адміністративна реформа на Україні зробила округове місто осередком, що зливає радянський уряд з численними селянськими масами. Більшість округових установ перетворено в остаточні інстанції в справі розв'язання багатьох питань, в безпосередніх координатах роботою на селі.

Серед цих установ чималу роль відіграє й округова бібліотека. Крім того, що їй підлягатимуть в методичній роботі нижчі установи бібліотечної мережі, округова бібліотека мусить мати всі можливості щодо обслуговування партійного та радянського апарату округу.

Вона мусить стати центром методичної, справочної та наукової роботи.

Чи відповідають цьому наші бібліотеки? Звичайно ні. Вільність з них перебувають в дуже несприятливому стані. Напр., з листа Білоцерківської бібліотеки виявляється, що вона має взагалі лише 2.000 книжок (менш, навіть, за багатьох робітників Харкова).

Бібліотеки й досі обслуговують своїх читачів старою літературою. В тій-же Білоцерківській бібліотеці біля 70% книжок—старі руські «класики», що ні в якій мірі не цікавлять широкого масового абонента й читача.

Незначні кошти, які дістають бібліотеки з місцевого бюджету на поповнення новими книжками, часто-густо йдуть на придбання руських книжок. Залежить це почасти від довготривалих звичок бібліотечарів обслуговувати вершки помітного міста, а власне зрусифіковану інтелігенцію та урядовців; почасти-ж від того, що новини політичної літератури виходять в першу чергу в Москві й довгий час чекають на переклад укр. мовою, а придбати їх необхідно особливо в зв'язку з різними агітаційними.

Де-які видання, що необхідні для організації справочної роботи (офіційні видання,

то-що), зовсім не попадають до бібліотеки.

Необхідно, щоб міцний книжковий потік залив ці бібліотеки новою українською радянською літературою, заповнив 40 підпорядкованій бібліотечної мережі, втягнув округові бібліотеки в бурний темп радянського будівництва.

Як це зробити? Для цього потрібно, щоб обов'язковими примірниками всіх книжок і журналів України постачалися не лише почесні «класовища книг», але й округові бібліотеки.

Зміцнення методичного керівництва над сільськими політосвітствонами («культура зичка з селом»).

Створення українських культурних органів—центрів зосередження всього укр. друку (наш друк на 75% український).

Сприяння підвищенню революційної законності через організацію роботи та облік досвіду інших округ на підставі інформаційного матеріалу, що його одержує б-ка.

Ось що може дати постачання округових бібліотек в обов'язковому порядку.

На видавництвах, що випускають книги з тиражем по кілька тисяч примірників, такий «книжковий податок» в 40 примірників не відіб'ється матеріально (видавництва самі розсилають книги для ознайомлення) та рецензій по 100—200 примірників. Що-ж до видавств з невеликим тиражем—це видання, що мають інформаційний або науково-популярний зміст не розраховані на широкий торговий збут. Для них безумовно краще попасти на бібліотечну полицю, ніж поуватися в книжкових комодах.

Ми вже не кажемо про те, що бібліотека, яка одержує обов'язковий примірник, може стати пропагандистом книги на селі, рекламувати продукцію наших видавництв, створювати нові кадри покупців та передплатників.

ПАН. УСЕНКО.

(Лірика).

Вже осени чарівний стиль
За вільхами, за мурами пошто,—
Все віддам за далекі мости,
За цегельні нові й нових дічат.

Мости поведуть до Комуні
Ген, далеко пішло перегір'я!
...і дівчата осінні юнки
Задивилися в соняшні вирії!

Над Харковом рещтовання,
Дивний тесля—в горі, у низу...
І сказала дівчина дівчині—постой!
Я сама побіжу, розкажу...

Дивний тесля сонірою—дзень!
Йому з поля дівчина—здоров!
І заграли осінні весни—
— струни, промені, крокви.

А там широколистяний шум,
Хто пісні не про сонце співає?
Хто пісні про журбу?
Ех, браті!

Над Харковом рещтовання
І шум аеро, крики журавини.
Я ніколи не думав про шотальні,
про шотальні донбаські,
недра глибинні,
як нині.

«Треба домагатися й домагатися, щоб газети й книги за правилом розподілялися безкоштовно лише по бібліотеках і читальнях, по мережі їх, яка правильно обслуговувала-би всю країну»,—писав В. І. Ленін в 1921 р. «Тоді парід в сто разів сильніш, швидче і успішніше потягнеться до п'єсам до світу до знання».

Ми не маємо ще стільки можливості, щоб ідеально організувати постачання всієї бібліотечної мережі. Але де-що в цьому напрямкові вже зроблено. Наша міська бібліотечна периферія не погано постачається за рахунок профспілкових культурфондів. Сільська-ж поповнюється колектором центр. управління сільбудами.

Отже тепер належить зміцнити округові бібліотечні центри.

Це є чергове наше завдання в справі утворення міцної бібліотечної мережі.

1922 року Радою Нар. Ком. УСРР було видано декрета, за яким кожне видавництво,

що перебуває в межах Радянської України, зобов'язується надсилати до Всеукраїнського примірників своїх видань—для розповсюдження по бібліотеках України. Але-ж цього не було проведено в життя, бо ми не мали ані апарату контролю—Україту, ані апарату обліку та розповсюдження—Укр. книжкової палати.

Нині з цими заходами соціалістичної бібліотечної політики ми управимося.

Реальні перспективи нашої пропозиції остільки привабливі, наскільки видатки на переведення її в життя остільки незначні, що слід цю справу вирішити як найскорше.

М. ГОДКЕВИЧ.

Від редакції. Візнаючи постачання обов'язковими примірниками округових бібліотек за доцільне, ми вважаємо, що справа з витратою на ці примірники потребує обговорення в належних культуросвітніх установах. На нашу думку витрати слід було-б віднести на кошторис політосвітніх установ, щоб не «близькувати собівартості нових видань».

МИХАІЛ ХВИЛЬОВИЙ.

Думки проти течії.

Прошло вже кілька місяців з того часу, як з'явилася надзвичайно сумна стаття ображеної просвіти. Ця талапавита елегія несподівано для самої себе, зіграла, так би мовити, світову роль: її охрестили зовсім інтерпретаційним ім'ям, саме тим, що його вимовляють—sans bell. Тільки цим і можна пояснити її успішну конкуренцію з працею Анштайна: як і «принцип відносності» вона виявляла з приводу себе цілу літературу. Навіть м.п. емігранти, «олімпійці», присвятили їй зошит на чотирі аркуші, назвавши його, за Сентенсеном, «Намо грядущи». В цій брошурі, до речі, нами зроблено було одну із спроб систематизувати де-які думки про сьогоднішню мистецьку ситуацію.

Але як же реагували на просвітницький виступ наші літературні «масоніки».

Що-ж—і вони найшли потрібним одгукнутися, але... тут підскачило традиційне «але». Висловлюючись м'яко, всі їхні виступи були трохи туманні... порівнюючи з петербургськими осівними туманами, і трохи короткозорі... порівнюючи з доброю курячою сілкотією. Єдина ясна думка, що в'їдливо стежила за читачем, була така:

— Хвильовий і «праві кола» не хочуть пускати в літературу робітничо-селянську мову. Бо не довіряють їй, бо вважають її. Може-б справа йшла тільки про цей симпатичний заклад—ми не брались-би знову за перо, а просто послали-б своїх шановних опонентів в одвертий лист Анатолія Франса, адресований до «Почесного легіону» з приводу «Моніки Ляб'є», і саме в це місце:

— «в інтересах наших ми просимо вас не робити того, що вам робити не слід. Утримайтесь від суда, який невинно вище стоїть за вашу компетенцію».

Але справа лежить глибше, і тому ми беремо на себе труд систематизувати ще деякі думки.

ПЕРЕДМОВА ДО РОЗДІЛУ «ДВІ СИЛИ».

Перш за все звернімо увагу на те пікантне явище, що його ми спостерігали, стежучи за виступами наших опонентів. Пікантне: ретельно вишукуючи прихильників «олімпійських» тез серед молоді української інтелігенції, вони на протязі кількох місяців жадного разу не озирнулися й не поцікавилися, хто-ж за ними йде, хто-ж їм симпатизує. Малоосвідчений читач весь час був під таким враженням, що за нами тягнуться «праві кола», а за літературними «масониками» найсправжніша, кристально-чиста робітничо-селянська мова. Отже настав вже час покіптити з цією солодкою ілюзією.

Скажемо так: хай гартівансько-пужавські маси чекають хвилину, а зараз ми зупинимось на українській інтелігенції.

Припустім на один момент, що Зеров, Филипович та Могилевський являються нашої літератури найправішими елементами суспільства (ми кажемо суспільства, бо справа йде не про мистецькі форми, а про ідеологію). Припустім, що сьогоднішній Рильський, який, на наш погляд, серед сьогоднішніх пролетарських поетів мав би світлою ідеологічною плямою,—припустім, що він є шляхетц, який продовжує народницькі традиції свого славетного батька Тадея. Припустім, нарешті, що всі ці українські інтелігенти цілком підтримують «Олімп».

Але подивимось тоді, чи не підтримує хто і наших архи-революціонерів і саме з колії-ж-таки української інтелігенції, так чи інакше зв'язаної з культурними традиціями минулого.

Тут ми підійшли до нашої делікатної моменту: саме тут ми мусимо голосно назвати ті призвища, що їх дипломатично обминає в дискусії «масова» література. Але кого-ж ми маємо на увазі? Не будемо критичні:

— Ми говоримо про Загула, про Терещенка, про Ярошенка, про Савченка і т. д. Очевидно ніхто не буде думувати, що сьогоднішній пужавин Загула належить до т. з. попутників. Ніхто очевидно й не подумав, що Терещенко, автор «вечалі й нічності» належить до робітничо-селянського молодства. Але й нікого не впаде сумніш, що всі вони, наперекір «олімпі», підтримують масовизм.

Правда, тут наші супротивники мусять використати свій останній козир під назвою диференціація. Мовляв, Савченко так «диференціювався», що його ні в якому разі не можна поєднати з правим крилом.

Припустім. Припустім, нарешті, що всі вони архіваї, що всі вони до безумія закохані в пролетарську літературу. Але сказавши «а», треба сказати й «б». Треба довести цю «теорему».

— Ну, докажіть! З піжовитим задоволенням не тільки послухаємо, а й повіримо. Бо-ж той факт, що вони підтримують т. з. «масову» літературу в лапках для нас тільки порожній звук, бо-ж ця «теорія» стоїть під доброю сотнею велетенських знаків запитання.

Чи може є якісь інші докази? Іх, звичайно, нема. Диференціація, зі слів відповідної резолюції ЦК РКП проходить прискореним темпом. Але вона в однаковій мірі торкається всіх кол молоді української інтелігенції. Бо-ж і справді:

— Чим відрізняється група Зерова від Загула та інших?

Перш за все більшою культурністю. По-друге—своїм поважним, серйозним відношенням, як до історичного моменту, так і до молодого суспільства, так і, нарешті, до самих себе. Тільки недалекий уржакун та нечесні люди можуть вигукувати, що Филипович, припустім, належить до найправіших кол. Ми певні, що 99% із них не читали праць того ж Зерова... як і взагалі нічого не читають. Хіба ми не чуємо завжди:

— Зеров—формаліст! Зеров не визнає класової літератури!

Чуємо. Але ми знаємо й те, що не один із цих «критиків» не взяв на себе труда перечитати хоч би те-ж «нове письменство», в якому-б він побачив Зерова-соціолога, в якому дано такі убіччі характеристики плеяді поміщицьких письменників.

Все це так, нарешті, кажуть нам, але не в той бік гле його соціологія. Де його погляд на нашу революцію?

Прощу:

— «революція відкрила широкі перспективи українському культурному розвитку. Після 1917 року не вдалося ні одні спроба загнати його в тісніші межі. І тепер, коли гасло українзації звучить повним звуком, нові суспільні сили, покликані ліквідацією старого ладу до загальної промови, мусять і нашу культурну творчість поставити в нормальні умови. Це—з останньої статті Зерова, і це—теж з неї».

— «де і коли я, або Могилевський, або Филипович виявляли ворожнечу до пролетарських письменників. Нікому з нас закидана нам не раз «класова ворожнеча» не заважала захоплюватися, скажемо, промовами Бебеля або «Вісесимишника» П. Ампа. Розуміється, сповідається, божиться і бить себе в груди, щоб запевнити т. Килинцю ніхто з нас не буде. Може вірити, може не вірити. Але коли він хоче закинути нам упереджену злобу й ворожнечу до пролетарського мистецтва, то мусить свої твердження обставити доказами».

Курсив Зерова. От вам відношення не тільки до нашої революції, але й до пролетарської творчості. А коли вам і цього мало, то дозвольте вам «відкрити Америку»:

— Щоб показати свої симпатії, для цього зовсім не треба губити почуття своєї людської гідності. Це—по-перше. По-друге: той, хто дуже поспішає, може скоро «захекатись», як говорять герої Кулішевої п'єси... і —головне—він обов'язково набарить багато неприємностей і для себе й для інших. І потім не треба забувати, що Зеров не тільки тут отрекомендовується. Хіба його стаття, припустім, про Сосюру не є тому яскравим доказом? Тільки недалекий крикунчик може шукати тут критика з «правих кол». І коли вона різняється чим (ідеологічно) від подібної статті про того-ж Сосюру—«масовика»

Савченка, то відсутність згадані нами «захеканості». Для наших письменників не треба компліментів, вони потребують серйозної товариської поради. Тільки вона продвине їх вперед.

Так стоїть справа з Зеровим. Візьміть дугу паралель:

— в той час, як Филипович поступово і природно доходить до ідеологічно й художньо витриманої збірки «Простір», видаючи ґрунтовні розвідки про І. Українку та Франка, в цей час товариш Загула, прекрасний колись поет, за нещасливим прикладом чи то Куріна, який переробив свій «Посидно» чи то К. Поліщука, підфарбовує свої колишні вірші... і зовсім не на користь новому суспільству, бо, після переробки, вони загубили велику частину своєї художньої цінності, а віддали й значний контингент своїх читачів. Питаємо: кому це потрібно? Робітникам, селянам чи революції? Бо-ж в першій редакції ми на них дивились, як на історичний документ, а тепер ми дивимось, як на звичайну халтуру. Очевидно втішатись з цього буде один т. Пилипенко.

Або візьміть того поета, що подавав колись наші і що звали його Ярошенком. Хто-ж він тепер? «Царинник Мина з України». Навіть автор «Пень-Цапю» дійшов до «виробничих» віршів, які потрібні тільки державидаву.

Всі ці факти говорять—і дуже красномовно—що та частина української інтелігенції, яка підтримує пилипенківський масовизм, ніколи не грішила на справжню лівизну. Може вона й хотіла взяти такий «грів» на себе, але це її нестримне бажання привело її до... халтури. З другого боку вона трохи «захекалась». Так що нашим «масоникам» похвалитись найліпшими колами української інтелігенції зовсім не приходить. Найменша спроба в'явити дійсний стан речей одразу-ж розкриває перед нами «всі карти». Мало того вона несподівано інформує нас і в тому, що й такі «праві», як Меженко, по суті підтримують напостізм. Візьміть його промову на київському диспуті. Хіба він в ній не догворився до ліквідації мистецтва? Правда, ми тут маємо справу з ліквідатором винного гатунку, бо Пилипенко, здається оперу не вважає за «мумію». Але для нас зовсім не важко, з якої точки вони йдуть до однієї цілі. Пужавин мандрує до «катафалку» з нерозуміння законів мистецтва, а добрий колись аугагетівський критик—з «приспиченості».

Атже в особі Меженка масовизм придбав собі й «правого».

А хіба сальний громадський діяч Ол. Дорошкевич, висловлюючись образно, не запропонував уже Пилипенкові свою широкую ерудицію і послуги теоретика, на місце дитячого «лепету» шупаків? Бо-ж коли ми всією відірнутою цю корисну для радянської республіки людину, то це зовсім не значить, що

До студіювання народної творчості.

Мова йде про народну пісню. Про багачтво української пісні чимало вже говорилось не лише у нас, а й за межами. Її ставили поруч з найбагатшими на опис західними країнами й зокрема славянськими народами.

В піснях минулих відбився і побут старий у всіх проявах його й історичні події. Боротьба з польським панством, з Туреччиною і т. д. і т. д. найшла такий відгомін в народній пісні, що є навіть спроби уявляти історію України на ґрунті цих пісень.

Історія пісні свідчить про те, що народні руху, впливаючи глибоко на масову психіку, завжди спричиняються до появи нової народної творчості.

Жовтнева революція, як найглибше сколихнула спокійне життя українське. Велетенськими хвилями прокотилась з одного краю до краю. Не лишилось будь-якого закутку, що його не зачепила б хвиля революції і не відбилася в який спосіб на житті кутків. А кількоразова зміна влади, боротьба з куркулями, з петлюрівщиною, гетьманатом, денкінщиною. Нарешті, нові елементи, що поволі входять в культуру й побут сільського й робітничого життя. Все це дає багатий матеріал для адекватної народної творчості, для появи нової пісні.

Випадкове ознайомлення з піснями, що їх можна почути побувавши на селі, цілком стверджує нашу думку. Народна психіка

гостро реагує на події і зміни, революцією викликає, і це реагування відбивається в піснях.

На підставі інформації, що їх маємо з деяких місцевостей, можна сподіватись, що в гушавині сільського життя чимало виворено пісень народних.

Ця творчість, очевидно, різної художньої вартості. Є примітивні, антихудожні пісні, що з мистецького боку аніжкої вартості не уявляють. Але поруч з тим, є пісні високої художньої вартості з боку мовного і мелодійно-музичного.

Ми ще не маємо записів нової пісні народної, в пресі принаймні подавалось надто мало нових пісень. І до записів їх оскільки відомо, пішло систематично і не приступав. А тим часом слід над цим питанням уже спинитися. На нашу думку варто було б приступити до збирання нових народних пісень і де можна, із записами мелодій.

Матеріал цікавий і для істориків, що вивчають добу великих подій і для письменників і музиків і взагалі для всіх тих, що студіюють сучасний побут.

За організацію цієї справи, звичайно, треба було б взятись краєзнавчим організаціям. Вчителів, що перебувають на селі, і студентів, із селом зв'язаних, так само слід було б звернути увагу на цей бік.

Студіюймо нову народну творчість.

М. Г.—УК.

А. І. ПОБЕРЕЗКІН.

Пісня революції.

Що повім—не мара,
не розпачливі думи:
Став людиною раб,
горопашний на штурми.

Над інгулом іди,
де запалили труби,
кучугури руді,
тут і питання руба.

Тут не мари во млі:
На трибуну хтось лізе,
Чую: мову, а міг!
Чую згук заліза.

На фронт новий ураз
наші потяги лунні.
Хліб і нафта і газ—
сил упертих дарунки.

Хто зберіг, гей, свій гнів
— днів злиднених і болю—
той за крицю в борні,
той в шеренги до бою.

Що повім—не мара,
не розпачливі думи:
Став людиною раб,
горопашний на штурми.
Криши—Ріг.

ци людини мусить підтримувати наші погляди на мистецтво.

Таким чином ми бачимо, як активна мова українська інтелігенція, з причин диференціації, одійшла від того ізоляційного пункту, що над ним мала висісти: «права». Звичайно, вона й на далі має тенденцію гуртуватись до певної міри окремо, але вже тепер її світогляд буде визначатись в великій мірі ідеологічним станом тих «нових суспільних сил», що їх, зі слів Зерова, «поклалимо ліквідацією старого ладу».

І коли тепер ми підійдемо до літератури, то треба сказати це:

— Послідики серед «нових сил» в галузі мистецтва пам'ятають поділ на два табори, постільки, природно, й вона, інтелігенція активно ставиться до цієї боротьби, постільки й вона підтримує тих, чи інших.

Отже вияснимо природу цих двох сил, як таким чином й виласнемо, хто із цієї інтелігенції зіграє позитивну, а хто негативну роль. Данна коротенька розвідка й допоможе нам визначити, що поняття терміну «праві» і «ліва», в силу складних громадських процесів, загубило свою колишню ясність й відносно ускладнилось. Ми сподіваємось, гаюж, що нам кінець кінцем вдасться довести, як легковажно відноситись наші опоненти до нашого майбутнього, раз-у-раз жоплюючи дим терміну.

Дві сили.

«Услужливий медведь опаснее врага».

Волюнту. Але справа, звичайно, не в дійсній психічній тварині.

Мало не всі літературні «масовики», як і поважний Ол. Дорошкевич, навіть думають, що ми в своїх статтях виходили головним чином із «етичного критерію». Всі воли та чи якось натикають нам, що ми ухилились від марксизму. Багато з них і зараз підходять до Хвилювального й потихеньку йому нашіптують:

— «Знаєте... тільки жалюча вас, мову. Ну, борони боже, примусять десь виступити з приводу нашого «камо грядеши». Камня на камінь не залишиться».

Таке зворушливе відношення до нас ми спостерігаємо на кожному кроці. Але чим ми об'ясовуємо його?

О. тут багато причин. Отже перелічимо деякі з них. Перша: нестача «пороху». Багато є бажаючих «осадити» нас, але, бачите... лінійні поритись в книжках. Для всіх ясно, що ми десь помиляємось, а саме де—чорт його знає. Власне й видно нашу помилку, та тільки ж треба обґрунтувати свій доказ. Друга:—не наша патетика. Ой, який він патетик: «загірні комуні» каже, ну не ж якось—романтика. Треба буде похвалити його. Третя: не відношення до самих себе. Ми ж такі небесні ангели. Прямо те, що французи мають grandeur. Ну, як він може про нас го-

ворити такої Чудак!... Треба попередити його.

Есть і четверта й п'ята й десята причини. Та досить.

Але ми пропонуємо говорити одверто й не іншукуючи, бо зараз йде боротьба не за портфель, а за пролетарське мистецтво. (Пролетарське не в розумінні пролеткулістського, а в розумінні марксистського).

Відповідно резолюції ЦКРПРІ в третьому пункті говорить про вихід «із громадських глибин нових ідеологічних агентів буржуазії», що так чи інакше проявлять себе в літературі. Але ні до цього пункту, ні до інших пунктів цієї резолюції ми ніколи не підходили так, як підходить ідеолог масовизму С. Пилипенко.

Як він перевіряє свою ідеологічну лінію в мистецтві?

Скликає пленум Плагу, припустім, зачитує там згадану резолюцію, порівнює її з своєю плужанською платформою, згадує кілька книжок з селянської бібліотеки, потчервонить «червоном» віршем на підля пленумних вечоринках—на тому й кінець.

— Мало?

— Малоувато!

«Класова природа мистецтва взагалі й літератури, зокрема визначається в формах безкінця більш різноманітних, ніж, наприклад, в політиці»,—каже та-ж резолюція ЦКРПРІ.

Ми й не завжди пам'ятаємо. Тому й провіряючи свою ідеологічну лінію, ніколи не зирнуємо того, що не піддається вульгаризації.

Перш за все: трактуючи даліш шляхи розвитку пролетарського мистецтва ми виходимо з конкретної української дійсності. По-друге: ми завжди намагались йти в ногу з життям, тому й не прикладаємо тих гез до нашої дійсності, які лежать в архівах «військового комунізму», тому й не змішуємо вчорашніх попунктиків з сьогоднішніми і тим не заплутуємо і без того плутаної справу.

Колі ми читасмо в резолюції ЦКРПРІ пункт про ідеологічних агентів буржуазії, то ми ставимо собі перш за все таке запитання:

— відкиля вони мусять прийти?

Отже, щоби зберегти чистоту свого світогляду, треба знати, з якого боку копати вовчі ями або не виконати їх випадково на своєму торсі.

Послідики в нас спостерігаються елементи капіталізму, постільки й відроджується мода буржуазія. В городі ми маємо міського рап'е—немає, в селі—зміцненого куркуля і той і другий і будуть волювати на цове мистецтво. Але в той час, коли зріст міської буржуазії йде, порівнюючи, повільним темпом, мільйонне куркуліство уже настільки зміцніло, що далеко залишило за собою міського рап'е. Отже в тій невидимій

Краєзнавство.

«ПЕРШІ КРОКИ ПРАКТИЧНОЇ РОБОТИ ПО КРАЄЗНАВСТВУ».

Коли року (з грудня 1924 р.) розпочала свою роботу Етнологічно-Краєзнавча Секція при науково-дослідній кафедрі історії укр. культури. Праця пішла в двох напрямках, що органічно зв'язані поміж себе: етнологія є одною з тих наук, що входять неминуче в той комплекс, що з нього згодом може зрости й окрема наука «Краєзнавство»; етнологія нова не може йти від всебічного вивчення «краю» (в сучасному розумінні цього терміну); її метод краєзнавчий.

Ще з самого початку своєї праці Секція робила спробу якось пришвидшувати наслідки своїх дослідів до більш-менш широким колам. По запрошенню ЦВ Пролетстуду, Секція брала участь в його Окружній нараді по краєзнавчих питаннях, і в зв'язку з цим ввійшла в контакт з краєзнавчим студентським осередком при ІНО одним з перших осередків на цьому полі. Тут співробітниками Секції було зачитано декілька лекцій по перших основних питаннях краєзнавства (що саме воно є, яке його відношення до школи, як воно звертається до села); в зв'язку з цим введено було декілька екскурсій.

В найбільш зацікавлених та здатних до роботи в галузі краєзнавства—етнології студентів ІНО Секція обрала так зв. тоді «Семінар підвищеного типу» (по їх Головна мала на увазі утворити при дослідних кафедрах, як джерела, звідки виходять майбутні аспіранти). Тут почалась робота досить жвава, що до ознайомлення з методами краєзнавчої праці в галузі науковій, шкільній та серед селянських мас—з одного боку, а з другого—й самостійна дослідна робота над вивченням в першу чергу околиць м. Харків, т. зв. «Пісок», а також по збиранню матеріалів до бібліографічного покажчика по Укр. Краєзнавству—Мрактичні наслідки роботи учасників семінару на Секції в деякій мірі вже виявились. Де-які з них в літку по селах поведи пропаганду нового краєзнавства, заспували там хоч невеличкі осередки для цієї роботи.

Наприкінці минулого академічного Секція виробила план Краєзнавчої виставки, щоб провести останню разом з центр. Педаг. Книгозбірнею (в її помешканні). Але тут

потрібні були хоча-б і зовсім невеличкі кошти. Секція-ж на свої потреби не одержувала взагалі ні щеляга, і на цей раз її прохання про грошову допомогу було відхилено. Тому прийшлося цю справу відкласти надалі.

В цьому 1925—26 академічному Секція продовжує свою роботу теж без грошової допомоги. Учасники бувшого Семінару підти продовжують збирання бібліографічних матеріалів по краєзнавству, а також і дослідження «Пісок», маючи на увазі надалі перенести свою працю на пригород («Павлівка») та на підгородне село («Олександрівка»).

При Центр. П. Книгозбірні Секцією зараз утворено постійний Краєзнавчий Куток.— Тут співробітниками Секції будуть подаватись повідомлення про сучасний стан краєзнавчої роботи в школі, в містах та по селах, сперше по суботах (починаючи з 28 листопада) о 12—2 години, а коли зацікавлених буде багато по других днях, про що буде окремо оголошено.—Тут же зараз приймається запис до груп («Трійна» або «П'ятик») для розробки по Дальтонплану перших 5 основних краєзнавчих питань *)—під керівництвом наукового співробітника Секції П. Ковалевського в помешканні Педагогічного музею Сопріху, що міститься в тому-ж поверсі, де й П. П. Книгозбірня.

Це і будуть перші кроки спроби організації краєзнавства на підвалинах постанов Першої Всеукраїнської Краєзнавчої конференції. Зараз Секції запропоновано поведати також свою краєзнавчо-освітню роботу й в Будинковій освіті. Секція дала на те свою згоду, і як тільки там зорганізується осередок, розпочне й там свою роботу під керівництвом голови Секції.

Таким чином у «Краєзнавчому кутку» та в «осередковій Будинку освіті» будуть поволі накопичуватись дані й пророблюватись ті питання, що стануть на порядку чергового Всеукраїнського краєзнавчого з'їзду, який має відбутись в Харкові в 1926 році.

Керівник етнол.-краєзнавчої Секції

Проф. О. ВЕТУХОВ.

*) 1) Основні риси нового краєзнавства. 2) Районування України. 3) Метод учоту продукційних сил країни. 4) Дослідження города або краєзнавчої одиниці. 5) Розробка шкільних комплексів з краєзнавчим мотивом.

він не тільки задовольнить свої «духовні» інтереси, але й утворить там для себе фактори, що допоможуть йому боротись й за владу.

Тепер подивимось, хто-ж із нас в більшій небезпеці: ми «одимийці», як називає нас, комунарів, задирикувата просвіта, чи літературні «масовики».

Як відомо, ми складаємо дуже невеличку групу митців. Ця група давно вже порвала (коли вона їх мала) всякі родинні чи то ідеологічні зв'язки не тільки з куркулем, але й взагалі з селом. Отже було-б абсурдом припускати, що ця цілком міська група літературів візьме на себе хоч би й позасвітоло роллю представників ідеології гланта. Що-ж до позасвітолоного представництва ідеології негмани, то це можливо... при умові відриву цієї групи від партії. Послідики-ж група наполовину складається з комуністів, послідики в її роботу партія безпосередньо вносить корективи, постільки абсурдність такого припущення випливає на поверхню.

Характерно й те, що й в союзники собі ми взяли теж, ту частину української інтелігенції, яка виросла в городі. Ми утворимо (за резолюцією ЦКРПРІ) «тісне товаришеске співробітництво» з тими культурними діями, які цілком урбанізувались.

Правда, відішли на нас несподівано може вплинути міський буржуа, але те ж правда, що з двох зод треба вибрати краше (а вибрати треба, бо цього вимагає партія),—бо-ж знаємо: до нашої сьогоднішньої урбанізованої інтелігенції міський буржуа має приблизно таке відношення, яке Шупак, припустім, до У-ПЕЙ-ФУ.

Звичайно, Зерова наші опоненти вважають за аристократа (застєпись носити пенсне), але, як кажуть—вільному воля, снасенному рай.

Тов. Дорошкевич у своїй прекрасній статті «на день жовтневої річниці» не погоджується в тов. Луначарським, що однією із функцій інтелігенції є «охрапеліе, обогащення й організація чөлөөческого опыта». Ми вважаємо, що цю функцію Зерова й його група виконували ретельно.

Але тепер подивимось на т. Пилипенка й його безгаланних і мистецькі й марксистські безграмотних учнів, як от товариш Кияница та товариш Шупак.

Плагт має 200 членів та 1000 студійців. Гарт влітні чи втрачі менше. З кого-ж вони складаються?

— З робітничо-селянської молоді!

— Хіба?

Ми гадаємо, що це «маленька» помилка, до якої треба вшести саженим коректив.

Перш за все про робітничу молод.

Ми не будемо заглядати в списки цих організацій і перевіряти, скільки плуваж на гартованців мало зв'язки з робітничою ма-

1905—1906 роки в сатирі.

Часи багаті на політичні події завжди викликають розвиток сатиричної преси. Загострення класових взаємин і підвищення тону суспільного життя за таких часів створювали великий попит на лаконічну, гостру й образну критику політичних подій, а політичні бурі давали безліч тем і сюжетів для сатири.

Сатира була найкращим засобом до зменшення авторитету окремих осіб і цілих груп. І революціонери всіх часів і народів, спостерігаючи цю властивість сатири, вживали її, як свою зброю в боротьбі.

Словенні великого гніву «Жахи Війни» — Франциско Гойя, наклали навіки ганебне табло на кривавий геній Наполеона I. «Гаргантюа», — геніального класика політичної карикатури Огюста Дом'є, його сатиричні малюнки в ілюстрованій газеті «Charivari» напередодні 1848 року люто картали французький конституційний уряд Люїса-Філіппа й міщанське багнот ворогів революції. Від часів Дом'є політична сатира розвинулася і піднеслася в Західній Європі, а в 1905 року відомілася і в Росії.

1905 рік.
Криваве 9 січня. Лютість царату, що не знала меж. Єврейські погроми. Героїчна боротьба праполющих. Страйки, аграрні заворушення. Барикади. Царствений «осел», що з переляку шукав порятунку в лайбаглюдських комбінаціях. Політичне жопплерство Вітте. Ціла низка брутальних постатей царських прибічників. «Царський маніфест для известних мест». А згодом 24 губерні катованих селян. Все це не могло не викликати до життя політичної сатири у вчора німій ще Романовській державі.

1905—06 роки можна вважати золотим часом російської політичної сатири. В цей час вона не тільки відомілася після 1812 року, а захопила й згуртувала навколо себе кращі сили, що дорівнювали її до зразків світової політичної й громадської сатири нових віків, — до французьких «La Caricature» й «Charivari» та до німецького «Simplicissimus», хоч і почалась вона з наслідування останнього.

Редактор «Зрителя», першого сатиричного журналу 1905 року, Арипбушів так пише в своїх спогадах про народження са-

тиричної преси: «Події назрівали, пасува-лися, і щоб викинути сатирі, що раз більше відчувалася потреба сатиричної преси».

І ця преса з'явилася. 5 червня 1905 року почав виходити «Зритель», а за ним «Жупел», «Адаманська почта», «Маски», «Молот», «Бурелом» і ще й ще.

Цензура пильно оберігала «Його величність» від образ і галузливих сміху сатиричної преси, стежила, щоб ця преса не прибрала політичного характеру й закривала один журнал за другим. Конфіскувала, садювала редакторів до в'язниць, та дарма. На зміну одному журналові приходив другий, третій, десятий.

Однак, не всі вони подавали правдиву художню сатиру на своїх сторінках, багато було й сміття, що його не варто згадувати. Лишень подані нами вище та ще один-два варти уваги, а найкращий «Жупел» і «Зритель» і літературною сатирою й образотворчою.

Перше, що впадає в око при розгляді графіки російських сатиричних журналів 1905—1906 років, — це її тематика і сюжети. Вона брала (принаймні, правдиво мистецькі зразки її) все політичні теми, була суто політична й подавала події з класової боротьби, або осіб з нею зв'язаних.

Майже, не було видатної політичної події, що не знайшла-б собі живого відгуку на сторінках тодішньої сатиричної преси. Не було жодного політичного кроку царату, щоб його помилув саркастичний олівцевий гоґос з поміж талановитих тоді художників, чи графіків. Не було «власть імущої» особи не висміяної через майстерні карикатури — пор треті Кустодієва, або Гржебіна.

«1905» — Анісфельда подає загальну картину, — квітесенцію часу, — кулі мертвих тіл, а над ними повторює з ітичними головами поблизують пожадливими до крові очима. Гржебін — «Орел оборотень» дуже детально висміює внутрішню й зовнішню політику. Для внутрішньої у його «орла» (Мик. П.) виходять екскременти — маніфест 17 жовтня, а для зовнішньої зад Миколою обертається на лице. Білібін малює Миколу П. осям в героїдичній багеті «Егнус азінус», або Олександра III — півнем у мантілі й короні, що стоїть задуманий над півнем зарізанним і обпатраним (читай

ша — це та, яка орієнтується на Європу, гру-га — це та, яку використовує просвіта, — інакше кажучи — куркуль; перша продовжує старі марксистські традиції, друга — сповідує вульгарний марксизм. Між цими силами не може бути згоди, бо перші не дозволять вносити «маленьких» меншовицьких корективів у погляди на мистецтво, другі, в силу своєї безграмотності, переконані в своїй правоті і ніяк не можуть додуматися, що ці «маленькі поправки» продикував їм куркуль.

Як мусить і як дивиться на мистецтво потенційний буржуа? Не будучи класовою, а тільки прослойкою, не беручи на себе такої місії, яку брав «третій стан» і бере пролетаріат, він до всіх громадських категорій підходить з інтересом свого власного добробуту, ніколи не беручи на облік — ні свідомо, ні позасвідомо — інтересів всього суспільства. Від цієї його й вузько-утилітарний підхід до всякої справи. Він психологічний махновець.

Така його природа визначає й його підхід до мистецтва. З історії світової літератури ми знаємо не мало прикладів, коли замах мистецтва йшов одночасно з побільним ходом регресивних народничо-куркульських ідей. Це знаменито! Саме так і мусить бути, бо розвиток мистецтва одиначиться завжди розквіт історичної класи, і значить порівнюючи печальне становище потенційного буржуа. Ми тим не хочемо сказати, що мистецтво робить добробут класи, хоч воно, будучи ідеологічною надбудовою і бере на себе частину цієї функції, ми маємо говорити так:

— Поскільки пролетаріат завоював собі гегемонію, постільки й його мистецтво повинно перемогти куркульські тенденції. Незабаром мусить знайти небувалий розквіт цього-ж таки пролетарського мистецтва.

Але цей час напередодні. Сьогодні-ж куркуль дає нам «останній і рішучий бій». І саме в цих організаціях Гарт і Плуг, де запланував вульгарний марксизм, вірний (позасвідомий) слуга нашого ворога.

Що вульгарний марксизм в нашій українській мистецтві дійсно має коріння на столипінських отрубках, це показує хоч би та ж спорідненість його з просвітою, рідною мамою куркуля. Але будемо говорити конкретніші.

Перш за все про тов. С. Пилипенку, як ідеолога масовизму.

сою. Про Америку можна говорити й не будучи в Америці.

Коли серед 1.000 найдеться 2—3 потрібних нам юнака, то це буде просто випадок, який підтвердить наше правило. А правило таке:

— Робітничий клас на Україні була до цього часу настільки одірвана від української культури, що на сьогодні вона не може дати безпосередньо від себе своїх діячів для цієї-ж таки культури.

Отже ніякої робітничої маси в організаціях Гарт і Плуг не було і ще довго не буде.

Тепер про селянську молодь. Тут справа стоїть краще. Дійсно, така єсть. Більше того: тут єсть не зовсім малий відсоток не-самозамітної молоді. Але єсть очевидно й інший елемент: саме той, який зі столипінських отрубів.

Отже, беручи на увагу, що ідеологічно-керівничі апарати цих організацій страшенно слабенькі, порівнюючи з натиском на них економічно й культурно сильного куркуля, беручи на увагу, що ці апарати по-суті займаються чиновничтвом листуванням і взагалі являються в великій мірі фікцією, треба сказати так:

— Наші літературні «масовики» давно вже стали перед великою загрозою втрати своїх ідеологічних позицій в мистецтві.

Вся трагедія в тому, що ці організації претендують не на звичайні культурно-освітні функції, де контроль над ідеологією проводиться дуже легко, а на керівництво мистецтвом, цим найскладнішим із всіх рухів, мистецтвом тієї класи, яка веде за собою 30 мільйонів населення. Вся трагедія в тому, що на керівництво такою надзвичайно тонкою ідеологічною надбудовою, такою архи-специфічною галуззю творчої діяльності, яка мусить відображати враз величезну роль в будівництві нового життя, претендують мистецькі й марксистські безграмотні люди, оточені до того-ж агентами селянського ранґа.

Об'єктивно картина така: хоче чи не хоче тов. Пилипенко, але він мусить здавати куркульську позицію за позицією. І він їх вже здає.

Ми зовсім не випадково, а цілком продумано поставили питання: Європа чи просвіта. Це одне із найважливіших питань нашої доби. В Європі, як в психологічній категорії об'єднано суму тих можливостей, які ми можемо в мистецтві протиставити «просвіті», теж психологічній категорії, з якої живиться куркуль. Будучи абстрактним явищем, вона в конкретний час в конкретному суспільстві відіграє не менш конкретну роль.

Отже нічого нема дивного, що в сьогоднішній літературі борються дві сили: пер-

ВАЛ. ПРО—ЗА.

„Наукова українізація“.

(Філологічна справа, присвячена «індикизму»)

В номісіях палки промови:
Чи «Щастя», чи «Счастливы день»,
Чи може «ШЧ» в «неШЧирім слові»
— РожЧахують словесний пеня...

Шумить арвопаг—суды,
І судять глибину умами:
— Що краще пишеться: «індики»,
Чи краще впишем «гіндики»...

Ой, «записчик» література
(Жива народницька словами...)
І «українізована» культура
Повстане тільки «гіндики»...

Мик. П.) — «Sic transit»... (так миває слова) — Кустодієв — вступ Семеновського полку до Москви. Лансере — «Бій» в Москві, Бекет генералів — «Поминки», Погром. Добужинський — Москва — «Вихомлення» й приборкання матросів з крейсеру «Очаків» — «Як наш славний генерал нашу крепость покорял». Мардовський — славну роботу козаків на селах, — «Ну, тащися сивка» — Гржебін і Кустодієв — Галерея карикатур на тодішніх сатрапів єдиновладства. — «Століппін», «Дурново», «Трепов», «Ігнат'єв», «Дубасів», «Кокорев», «Побідоносцев», «Горемікін» то-що. Бродський — барикади. Пирогів — «Козацька хоробрість» й ще й ще.

Сатирична графіка 1905—06 років не тільки цікава сюжетами й нещадним сарказмом на царат, не тільки злободієвня, — вона й майстерна, мистецька. Лишень тому вона мала величезний успіх у суспільстві, що її творці добре розумілися на справі.

Карикатура мусить, крім цікавості, гостроти та значності й відповідної трактовки сюжету посідати й виразисті форми та техніку, бути художньою, без коментарів, дати зрозуміти себе, щоб вражати людину. І що до цього, то згадані графічні сатиричні зразки стоять досить високо. Вони майстерно опрацьовані, глибоко продумані й дотепно та влучно трактовують сюжет. Вони схематичні й осядні до максимуму. Назви їх, або, часом, коротенькі написи не пояснюють графічного образу, а доповнюють його. Де-які і зовсім без написів і все-ж вражають одразу виразністю оформлення сюжету.

Навіть ніші, коли дивилися на їх, знавши про події тодішні більше з книжок, і то все в них зрозуміло, і звичайно, за свого часу вони відіграли не аби яку політичну роль.

будування життя. Таким чином, ми викликали його на одвертість.

І що-ж? Ми не помилились. Він хоче «пізнаючи-будувати». Тут характерна «невеличка поправка», цей маленький дефіз між «пізнаючи й будувати». Не маючи в собі смисловості цілком одякнати «пізнаючи» він додає до нього красиве «будування», але не в тому сенсі, що його ми тлумачили в своїх попередніх статтях, а з метою, як потім виясниться в особистих з ним розмовах, зробити таку формулу:

— «Мистецтво є метод пізнання — будування життя».

Справа тут звичайно не в словах, не в термінах, а от в чому: не треба плутати новітні й не вносити поправок до ясної марксистської формули. Ми-ж добре знаємо, що ховається за цим «будуванням», про це нам Пилипенко не раз казав:

— Літературу (він має на увазі художню) звється й вивіска на державидаві й афоризми на паркані й вірші в «уборній».

Отже ця невинна «поправка» по-суті робить ухил в ліквідацію мистецтва. А поскільки це так, то й продиктовано її тим же таки куркулем.

Або візьмемо таке твердження:
— «Ніякої кризи революційної літератури немає».

В той час, коли мало не всі пролетарські митці б'ються над проблемою: як вийти з тупика, куди зайшла реалітература, коли вони ніяк не найдуть відповідної атмосфери, що в пій вони-б вдали ставку на якісь, в цей час Пилипенко робить найвне обличчя й заявляє:

— «Ніякої кризи немає».

Це називається марксистський підхід до справи... Але й тут не без зломасного потенційного буржуа: це він диктує такий текст, бо саме в його інтересах це знамените «на пишке все спокійно».

Або ще візьмемо таку логіку. З одного боку т. Пилипенко аричить, що «попутницько-буржуазний табір» підіймає голову, а з другого пише:

— «Водночас ми виставляємо гасло єдиного радянського фронту в формі української федерації радянських письменників «Гарт», «Молот», «Жовтень», «Плуг», «Ланка» та інші».

Три-чотири роки тому може й допілля була така організація. Але зараз, коли навіть Петрушевич стоїть за радянську владу, ця ідея викликає величезний знак запитання.

В чому-ж справа? А справа в тому, що «Молот» та «Жовтень», як всім відомо не більше, як фікція (сам Пилипенко заявив це на пленумі Пугу), «Гарта» без «олімпійців» майже не існує, отже залиша-

Частково символістична, й частково реалістична вона що до мистецької манери, не вся є істотною графікою. П. Дуальський, автор книжки — «Графіка сатирических журналов 1905—06 г.г.», говорить, що інші з поміж тодішніх художників, скажемо, Анісфельд і Кордовський, не могли спелатися живописності, і їх сатиричні малюнки він вважав до живописної графіки. З поміж сучасно-графіків, як великих майстрів відірвано найбільше Білібіна й Добужинського.

Сатиричні журнали 1905—06 років відобразили в карикатурі все тодішнє політичне життя, увесь гнів, ненависть і призириство до царату. Їх графіка подає історію тодішніх дум і настроїв революційної класи та й буржуазії. Вона цим зв'язала образотворче мистецтво з життям, наблизилася його до широких суспільних верств. Це треба зв'язати тим молодим художникам, що гуртувалися тоді навколо «Мира искусства».

Разом з політичною реакцією прийшов кінець і російській сатиричній пресі.

Інакше трохи виглядала справа з політичною сатирою на Україні за часів революції 1905 року й 14 місяців волі друку в російській монархії. Та про це буде далі.

В. ХМУРИЙ.

Культурний зв'язок з закордоном.

До «Всесоюзного товариства культурного зв'язку з закордоном» завітав проф. драматичної літератури Бостонського коледжу Гільмер. Американський професор розмовляв з головою т-ва тов. Каменевим про сучасні течії в руському театральному мистецтві. Гільмер зацікавився проблемами «Нового театру» і бачився з Тайровим та Мейерхольдом.

До т-ва «Культурного зв'язку з закордоном» надходять відомості про те зацікавлені, яке викликає до себе нова руська поезія в Чехії. Так в Празі було організовано «Товариство культурного зв'язку з закордоном» родним комітетом соціалістичного студентства» вечірка «Нова руська поезія». Після вступного слова тов. Матейчука твори нових руських поетів читав артист Празького національного театру Роман Тума.

Авторське право.

Юридичне видавництво НКЮ РОФРР видає книжку Канторевича «Авторське право», яка в собі містить історичний нарис розвитку авторського права в західному та руському законодавстві і є систематизованим коментарієм до постанов ЦКЖА та РНК про основи авторського права.

ється «Ланка», «Плуг» та «жінці». Що таке «Ланка» знається всі знають. Отже й тут чуємо диктовку куркуля.

Але покиньмо товариша Цилипенку і даймо слово його учням.

Перш за все зупинемось на Кияниці. Хоч він і дуже коректно говорив про нас, але факти й почуття громадського обов'язку примушують нас і його віднести до послідовних учнів вульгарного марксизму.

— «За зоревим у літературі, пише він в журналі «Життя й Революція», «мусить панувати конкуренція. Але яка конкуренція? Не традиційна-ж європейська, поки що буржуазна з вільним простором і розвитком для всяких ідеологій у літературі».

От вам, так би мовити марксистський підхід до справи. Невже можна щось краще придумати, щоб остаточно скомпромітувати нашу критику. За Кияницю виходить так:

— тільки в нашому Союзі нема «вільного простору для розвитку всяких ідеологій», бо буржуазія на цю справу дивиться зовсім інакше.

Ми не знаємо, що спровокувало т. Кияницю на таке твердження, але мусимо-таки довести до його відому: — в Європі ніякого «вільного простору нема». Не можна-ж брати в серйоз яких-небудь пафистів-літераторів, типових попутників буржуазії. Що-ж до таких письменників, як Сінклер з Америки або Бехер з Німеччини, то будьте по-вірні:

— їм дають такий «вільний простір», який «обхватом» своїм рішучеся — при-близно — марксистському «обхвату», марксистський підготовці наших почесних критиків-масовиків. Отже ми зовсім не здивуємось, коли той же Зеров буде галузувати з Кияниці: він на це має повне право. Шкода тільки що цей виступ будуть трактувати, як виступ проти «робітничо-селянської молоді».

І справді: як все це дешево! Як все це відстає, як все це, паренті безграмотно! Невже наші літмасовики думають, що демагогією про «свободну торгівлю» вони збудують нове мистецтво! Невже це секрет, що Зеров, говорячи про конкуренцію, просто передає слова т. Бухарина?

Ну навіщо так недалеко і так скандально підходити до серйозної справи!

Але, звичайно, Кияниця нас все-таки не зрозуміє, бо вже надто слабенький його марксистський багаж. Бо-ж послухайте цей безпардонно-скандальний уривок з його творчості:

— «Він (Могиланський) навчає молоді, що для того, щоб стати грамотним марксистом, треба вивчати класичну ан-

Бібліографія.

Гео Шкуріуп. «Пригоди машиніста Хорна». Оповідання. Вид. Книгоспілки.

Окремі оповідання з рецензованою збірки однією були вишені у другій книзі Шкуріупа—«Переможець Дракона». Характерна риса цих оповідань—простота конструкції, трохи іронічний тон оповідання і взагалі легкість викладу. Правда, це не та легкість, що ставить багато безбастистичних творів поза художньою літературою. Печать художньої продуманості лежить на оповіданнях Шкуріупа, не зважаючи на їхню, здавалось би, поверховість. Найкраще з цих 4-х оповідань—парис «Парком», хоч самий анекдот, що лежить в його основі, і бліденький. Ціаком витриманий—в іронічному стилі—монолог інтелектуаліста, що опустився, на радисекофоні фоні в оповіданні «Тисяча провідів». В другому оповіданні у Шкуріупа поєднується кітасць—тип, улюблений після-жовтневою українською безбастистикою (Досвітний, Босилка). Нічого нового до цього типу Шкуріуп не додав. Ціаки відбиття Жовтня в Києві—січневих ців 18 року у «Переможці Дракона».

Як бачимо, 4 оповідання збірки написані на найрізноманітніші теми, з різноманітним фоном, але всі оповідання об'єднують читальність, художня кваліфікація і ми можемо надіятись на успіх їх серед широких читачів.

Арден.

ЧЕРВОНА ПРЕСА.

Вийшло з друку друге число журналу «Червона Преса»—орган Відділу Друку ЦК КП(б)У. Книжка має такі відділи:

Чергові кампанії. Книжка на село, Робселькорія, Стінна газета, Націоналістична преса, Газета про себе. По газетам, 3 минулого. Віддання не господарство. Підписна на промтовари, Хроніка, Бібліографія. Вміщено статті: «Дев'ятий жовтень нашої преси», І. Юрич—Преса перед партз'їздом, М. Новицький—20-тиріччя революції 1905 р., П. Лісовий—Наша політика на селі, В. Ф.—Якої книжки вимагає село, М. Левкович—Робселькорія, рух серед робітничих та селянок, М. Ольмиский—Які дурні бувають на світі, Д.—По сільських стінгазетах та інших.

гайську політекономію, німецький філософський ідеалізм, бо й сам Маркс на цьому виховувався».

Ви може думаєте, що Книжниця дає Могиллянському за цю пораду? Нічого подібного! Це він говорить з іронією: Бо на його погляд:

— «і без підготовки за програмою Могиллянського молоді зможе стати настільки з марксистського боку свідомою, щоб розпізнати класовий підхід Могиллянського».

Що не таке? Де й коли ми живемо? Хто не вище? В той час, коли по всіх галузях нашого будівництва ми беремо ставку на інтелігент, цей безпримірний муж намагається повернути нас до 17 року. Хто це? Учень 3-ої групи радянської школи чи й справді критик? Далі, ми червоноємо від сорому перед тим же Зеровим, бо Книжниця, здається, член тієї партії, до якої належимо й ми.

Отже очевидно й на жалі не Книжниця судилося виправити «помилкові» тези Хвильового, для цього ми радимо притягти більш марксистські граматичні людей.

Але справа не в Хвильовому, справа в вульгарному марксизмі, фундаментом якого в умовах української дійсності є т. С. Пилипенко. Справа тут в тому, що цей «марксизм» має свої соціальні коріння, що його продиктовано куркулем.

Але покиньмо Книжницю: ясно, з ким ми маємо діло і як ми мусимо ставитись до його критичних етюдів. Давайте ще хоч на хвилину, зупинимось на другому учні Пилипенка. Ми говоримо про С. Шупака.

Цей товариш, на радість, менш наївна людина. Але й він демонструє ту ж відсутність знайомства з мистецтвом, як і інші його однодумці. С. Шупак «все прекрасно знає» (його любима фраза), і він, здається, не претендує на ролі дослідника «свропейських протестів». Школа тільки, що й він шкодить молодому мистецтву, і саме: своїм писарським підходом до справи. Шупак гадає, чому, що без писарів пролетарська література ніяк не обійдеться, і це його підштовхує на утворення своєї власної групи.

Ми, звичайно, нічого не маємо проти того, щоб і цей товариш приймав активну участь в мистецькому руху, навпаки раді будемо такому доброму сусідству. Але ми ставимо вимогу:

— ти хочеш мати справу з мистецтвом—ліди, «добро покажовати», можеш бути й не художником, але ти мусиш бути знайомим мистецтва. Отже маюдрій до книгозбірні, діставай відповідну літературу і вивчай по галузь. Бо для мистецтва писарів не треба.

Щоб не бути голословним і не сумніва-

Блок-нот.

Праця письменників.

О. Корж, звав до друку Книгоспілки першу книжечку своїх поезій за назвою **Брость**. У збірці увійшли твори переважно останнього року, як то: Перевесник Жовтня, Чучили колеса, Брость та інші дрібніші поезії.

Книжечка незабаром вийде з друку.

О. Слісаренко працює над романом «Діти Велетня» і над повістю «Пригоди Сенки Полозка».

Закінчує повість «Князь Барцїла».

О. Досвітний. У Ленінградському відділі Державного Видвигдства РСФРР вийшла цими днями з друку в перекладі на руську мову книжка оповідань О. Досвітнього. «Тюнгуй».

Валеріан Полішук друкує у ДРУ збірку «Громадський слід», поезії 1922—1924 і

Літературний авангард збірник полемічних і теоретичних статтів.

Д. Бузько — працює над великим чотирьох-серійним сценарієм «Історія КП(б)У». Закінчив уже першу серію.

Звав до друку в Книгоспілку робітничу псбуству драму «Смерть Івана Матисевича», ухвалено до постановки В. П. Реп Ред. В цьому місяці знає до видання збірку оповідань «За ґратами» — з життя політ. — в'язнів до революції.

К. Гордієнко — у В-лі «Український робітник» друкує оповідання—«Харчовня розвага друзів» й «Червоної роси»; видає маленьке оповідання «Фелько» (Книгоспілка); у черговому числі «Всесвіту» друкує оповідання: «Як я був редактором повітової газети».

У Плугі.

Літературна студія що далі розвиває свою працю.

Останні засідання студії було присвячено розбору теоретичних питань з поезії. Крім того було зачитано й обмірковано один розділ («будова повісті та роману») з книги В. Шкловського «Теорія прози».

Відновила свою працю драматична студія, що крім питань організаційних (план праці, схема лекцій—докладів), заслухала нову п'єсу т. Грудиня (і літ) на тему з життя епілки «Плуг» на перших роках. П'єса розується до 6-тирічного звільню «Плуга».

За відомостями з місць—повелі розгортають свою роботу філії і літурткі «Плуга». Уманська філія розпочала збори літературної студії. Катеринославська, Лубенська Київська, Черкаська виробили плани праці і приступили до переведення їх в життя. Те саме помітно

в літуртках, особливо в Київському, Червоноградському, Межибіжському, Херсонському, Запорізькому і інш.

Закінчується друком ч. 5 журналу «Плужанин». В числі уміщено статті про рукописний журнал і стінгазету, про стан в нову строфіку, план лекцій з історії української літератури, поширено розділи «побуту», «бібліографії», «літурткусей», художній. Число має вийти з друку 24—26 XI.

На засіданні редколегії «Плужанин» ухвалено продовжувати видання журналу і в 1926 р.

ЦК має в найближчі дні приступити до перереєстрації літуртків, для чого запропонувано літурткам срочно надіслати відомості про свій склад, плани праці та зводку праці за 2 останніх місяці.

М. Б.

1-й український пересувний „Театр Читця“.

У Києві заходами проф. Держ. музично-драматичного Інституту ім. Лисенка І. О. Куліна, організовано перший український «Театр-Читця». Театр має на меті через тонально-симфонічне читання революційної поезії та прози об'єднати маси з рев. творчістю і разом із тим піднести культуру художнього слова на високий пабелі.

Театр уже розпочав практичну роботу. Наготовлено невеличку програму, присвячену спеціально Жовтневим святкам. З цієї програмою («Інтернаціонал» і «Назад на кроку») «Театр-

Читця» виступив 11-го листопада перед загальним збором київських робітників. Симфонічне читання справило на робітників колосальне враження. «Інтернаціонал» розроблено в плані повільного зростання соціального гніту трудящих, вибух його в повстанні. Друга річ—«Назад на кроку»—ритмічна інтерпретація походю мас.

Найближча робота театру читця: підготовка до річниці революції 1905 р. і річниці смерті Леніна. Робота вже почалась.

На Білорусі.

ТЕАТРАЛЬНЕ ЖИТТЯ.

Білоруський Держтеатр розпочинає сезон 14 листопада п'єсою Кальдерона «Сільські судді», в перекладі Ждановича. Ставить п'єсу новий режисер Попов в темі іспанського театру. Другою прем'єрою під назвою оригінальна п'єса з сучасного життя Міровича—«Кар'єра т. Бригадіра», яка малює білоруське село за наших часів. Третьою—під історична драма Романовича «Вір»,—в ній автор подає епопею боротьби XII віку.

Ухвалено до вистави ціла низка перекладних п'єс: «Гуми з Віндзору» Шекспіра, «Король бавитися» В. Гюго «Вірмен» Сефудіної та інші. Музична частина ВДТ з наступного сезону значно поліпшена. Збільшено кателу, до третьої прем'єри замовлено композитору написати музику.

З НОВОГО ТВОРЧОСТІ.

Письменник М. Грамник працює над історичною драмою з вилетського життя. Перші дві дії будуть виставлені в Держтеатрі на урочистому святкуванні 400-літнього вилетського білоруського друку.

— Перекладено на білоруську мову «Антигону» Софокла.

— Композитор Аладов працює зараз над оригінальною білоруською оперою на тему «Ой-моя-Музика» Я. Колоса.

1-й ВСЕБІЛОРУСЬКИЙ З'їзд «МОЛОДНЯКА».

На 25 листопада скликається 1-й Всебілоруський З'їзд об'єднання поетів і письменників «Молодняк».

На порядку денному:

1) Справознавання ЦБ «Молодняка». Співпраця філії. 2) шляхи розвитку пролетарської літератури в умовах диктатури пролетаріату. 3) організаційні питання. 4) Творчий шлях «Молодняка». 5) Праця секцій. 6) перевибори ЦБ «Молодняка». 7) біжучі справи.

„Жовтневе Коло“ в Празі.

В Празі утворилась уже коло року тому назал літературна організація «Жовтневе Коло». За останній час «Жовтневе Коло» виявило широкую діяльність. Що-днями відбуваються тут припадні зібрання цієї групи письменників, куди входять А. Павлюк, Надолост, Дорошенко, Хмелюк, Голово і Ринар.

На кожних зборах обов'язково зачитуються доклади про кого-небудь з письменників Радянської України, далі йде читання власних творів і широка дискусія.

«Жовтневе Коло» має вже свою мішню збуту аудиторії та студії.

З близькою участю «Жовтневого Коло» входить чергове число журналу «Наш Пропор», що різко виступає проти «Виниченко» та інших хуторських тухтів соціального «українства».

З участю Павлюка готується до виходу прив'язане українському революційному письменству чергове число чеського журналу «Hosla».

Вийшов номер чеської газети «Nove Rusko», де уміщена велика стаття—теза про українське письменство.

В. С.

асигновку державою міліона карбованців на видання всього Л. Толстого, з другого—йому пропонують покинути вивчення англійської політекономії, бо й без неї ми можемо «розпізнати класовий підхід Могиллянського».

З одного боку він чує, що Жеромський за свій «Більшовицький» роман «Перед весною» отримав від президента Польщі прекрасну вилу, з другого йому втлумачують, що талант—це вигадка «олігупу» і цього таланту розумний політик ніколи не буде задовольняти на бік своєї класи, бо справжня художня література це та, що в стінках газетних.

Намі «критики» не хочуть розуміти такого простого й давно відомого факту:

— Лопе-де-Вега написав у свій час більше в сто раз, ніж всі варті вчаші сьогодняшні пролетарські письменники. Отже було б читати, було й чим задовольняти потребу читача. Але він, Лопе-де-Вега був талант, і тому його читали і тому він зробив для своєї класи стільки, скільки ми всі разом, очевидно, не зробимо.

Отже наше завдання підготувати відповідний ґрунт і відповідну атмосферу, що в ній і виросте наш, хоч би маленький, Лопе-де-Вега. Бо як показує дійсність, тільки він виконає в мистецтві історичну ролі, тільки він дасть для своєї класи те, чого на класи вимагає.

Отже резюме:

— з кризою пролетарської літературної творчості намітилась уперта боротьба за існування цієї-ж таки пролетарської літературної творчості. Найпотішим ворогом пролетарського мистецтва є ідеологія зстоялиписких отрубів. Робота її невидимих агентів зробила вже своє діло. Вульгарний марксизм є продукт цієї роботи. Отже боротьба з вульгарним марксизмом стоїть на черзі дня, як актуальніше питання.

Молода українська інтелігенція сьогодніє прихильник радянської влади. В боротьбі двох сил вона приймає активну участь, але не як цілком ізольована організація, а як до певної міри диференційована група «свля покликаної ліквідацією старого ладу». Частина з неї, менш витримана, пішла за вульгарним марксизмом.

Розділ «дві сили» скінчено. Тепер ми перейдемо до деталізації деяких моментів, не зовсім яоних нашим читачам. Ми вважамо за потрібне виокремити наперед, що ми розуміємо під психологічною Європою. Як ми дивимось на формалізм, який нас покріпають і т. д. і т. п. Ці питання не менш цікаві, а тому й дозволяємо перейти до сідудного розділу.

(Кінець статті в черговому № 45 і П.).

Від ред.: Друкується в порядку дискусії.